

§ 445

Valtuutettu Laura Kolben toivomusponsi mahdollisuudesta laajentaa luonnon monimuotoisuuden analyysiä kattamaan puistot ja suunnitellut viheralueet

HEL 2020-007847 T 00 00 03

Päätös

Kaupunginhallitus merkitsi tiedoksi selvityksen kaupunginvaltuuston 10.6.2020 hyväksymän toivomusponnen johdosta tehdyistä toimenpiteistä ja toimittaa selvityksen ponnen ehdottajalle sekä tiedoksi muille valtuutetuille.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Timo Lindén, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36550
timo.linden(a)hel.fi

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Ponnen ehdottaja

Otteen liitteet

Esitysteksti

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Lausunto on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Käsitellessään Helsingin kaupungin ympäristöraporttia 2019 kaupunginvaltuusto hyväksyi Laura Kolben toivomusponnen:

" Hyväksyessään kaupunginhallituksen esityksen kaupunginvaltuusto edellyttää selvitetävän mahdollisuutta laajentaa luonnon monimuotoisuuden analyysia ottamalla mukaan keskustan ja esikaupunkien puistot ja suunnitellut viheralueet, kun pohditaan ympäristön vaikutusta helsinkiläiseen elämänlaatuun."

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

F10680001200062637

Alv.nro

F102012566

Vuosittaisessa ympäristöraportissa kaupunkia on käsitelty yhtenä kokonaisuutena. Raportoinnissa ei ole erikseen seurattu puistojen ja suunniteltujen viheralueiden luonnon monimuotoisuutta. Osa raportoinnissa esiin nostetuista arvokkaista lajeista ja luontokohteista sijoittuu puistoalueille.

Kaupunkiluonnon asiantuntijat arvioivat vuonna 2014 Helsingin 54 erilaisen kaupunkibiotoopin merkitystä eri eliölajeille ja vaatelialle lajeille (Vierikko ym. 2014). Lajirikkaudeltaan arvokkaimpien kaupunkibiotooppien joukkoon Helsingissä arvioitiin kuuluvaksi luonnonvaraisia elinympäristöjä (mm. lehdot ja lammot) ja rakennettuja ympäristöjä (mm. kartanopuistot ja linnoitukset). Puistojen ja erilaisten kulttuuriympäristöjen huomioiminen Helsingin luonnon monimuotoisuuden analyysissä on perusteltua. Tästä aineistosta voidaan poimia luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kaupunkibiotoopeja, joiden pinta-alaa ja laatua voitaisiin seurata.

Kunnan tulee huolehtia kaavoitus- ja rakennustoimen hoidon edellyttämästä alueiden käytön, rakentamisen ja rakennetun ympäristön sekä kulttuuri- ja luonnonympäristön tilan ja kehityksen seurannasta alueellaan. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävänä on ympäristönsuojelun valvomiseksi ja edistämiseksi kunnassa huolehtia mm. ympäristön tilan seurannasta sekä siihen liittyvistä selvityksistä ja tutkimuksista. Kaupungin maankäytön tilastoja on hyvä kehittää luonnon monimuotoisuutta paremmin kuvaaviksi siten, että esitettäisiin kaupungin todellisia viherpinta-aloja eikä vain kaupungin hallinnassa ja hoidossa olevia. Niittyjen määrä on hyvä erottaa peltojen määrästä, koska niityt ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä ja niiden määrää aiotaan lisätä. Niittyjä on myös työstetyillä viheralueilla ja kukkivat niityt ovat rantojen ja vanhojen puiden ohella tärkeimpiä luonnon monimuotoisuuden osatekijöitä.

Kaupunkiympäristölautakunnan 20.4.2021 § 193 hyväksymässä Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmassa esitetään puiston tai muun viheraluekohteen monimuotoisuuspotentiaalinen arviointia hoito- ja kehittämissuunnittelun ja peruskorjaussuunnittelun yhteydessä (toimenpide 5.1.). Tämän arvioinnin kautta kertyy tietoa puistojen ja muiden viheralueiden luonnonmonimuotoisuuspotentiaalista. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmassa esitetään luontaisen lahoamisprosessin hyödyntämistä puistoissa ja muilla viheralueilla sekä purojen varsilla myös esteettisenä mahdollisuutena (toimenpide 5.5.) ja pölyttäjähönteisten suosimista lisäämällä niiden ravintokasveiksi sopivia puita, pensaita sekä muuta pitkään ja eri aikoihin kukkivaa kasvillisuutta (toimenpide 5.6.). Luonnonrantojen ja luontaisen kasvillisuuden kehittymistä myös rakennetuille ranta-alueille esitetään toimenpiteessä 5.8. ja metsänreunojen puuston ja muun kasvilli-

suuden kerroksellisuutta toimenpiteessä 4.7. Seurannaksi on tässä vaiheessa esitetty dynaamisilla periaatteilla suunniteltujen ja toteutettujen kohteiden ja piennarniittyjen määrän seurantaa. Seurantaa olisi hyvä jatkossa täydentää puistojen kuolleiden puiden ja pölyttäjähönteisten määrällä.

Dynaamiset istutukset ovat osa biotooppipohjaista kasvisuunnittelua, joka on yleistymässä kaupungin viheralueiden suunnittelussa. Siinä hyödynnetään kasvupaikan olemassa olevaa maaperää, kasvillisuutta ja siemenpankkia ja suunnitellaan kasvillisuus kasvupaikan olosuhteiden mukaan. Ne jäljittelevät luonnon kasvivyhdyskuntia ja ovat kerroksellisia, monilajisia ja jatkuvasti muuttuvia. Niissä on eri aikoina kukkivia lajeja ja niiden ulkonäkö vaihtelee vuosittain ympäristöolosuhteiden mukaan. Pölyttäjille hyödyllisten kasvilajien määrän seuranta antaa hyödyllistä tietoa puistojen monimuotoisuuden kehittymisestä.

Kesäkausilla 2019 ja 2020 Helsingissä laskettiin pölyttäjiä kahdeksalta linjalta. Eri tavoin toteutetuissa kukkaistutuksissa voidaan tehdä erillisiä pistelaskentoja. Hönteisten syöttörysäseurannalla tehtävät lajistokartotukset antavat tietoa yleisemmin puistojen luonnon monimuotoisuudesta.

Syksyllä 2020 valmistunut Helsingin kaupunkikasviopas linjaa Helsingin julkisten alueiden kasvisuunnittelun lajivalikoimaa ja valintaperiaatteita. Yksi oppaan tavoitteista on edistää kaupunkiluonnon monimuotoisuutta kasvilajivalintojen kautta. Kaupunkikasvioppaaseen liittyen puistoissa voidaan seurata käytettyjen kasvilajien valikoiman laajuutta ja oppaassa erikseen monimuotoisuutta edistävinä kasveina mainittujen lajien osuutta istutusten kasvivalikoimassa.

Kulttuuriympäristöjen linnusto on myös hyvä puistojen ja työstettyjen viheralueiden luonnon monimuotoisuuden indikaattori. Linnustosta on tietoa kaupungin Luontotietojärjestelmässä (LTJ) mutta tilanteen muuttumista ei tällä hetkellä seurata. Seurantaa on ehdotettu myös kansainvälisen Singapore indeksin (City Biodiversity index eli kaupunkiluonnon monimuotoisuusindeksi) yhtenä indikaattorina.

Puistojen luonnonmukaisten hoitoluokkien tiedot ovat poimittavissa luonnonhoitosuunnitelmista. Niiden määrä voidaan suhteuttaa viheralueiden kokonaismäärään tai kaupungin maapinta-alaan. Samoin voidaan tarkastella miten LTJ:n arvokkaita luontokohteita sijoittuu puistoihin ja suunnitelluille viheralueille. Mielenkiintoisia luonnon monimuotoisuuden kannalta olisivat kasvi-, lintu-, liito-orava-, lepako-, sammakkoeläin- ja luontotyypitiedot. Myös vieraslajitiedot olisivat tärkeitä mutta niiden inventointi on toistaiseksi ollut satunnaista. Haitallisten vieras-

lajien lukumäärä tiedetään mutta tiedot sijainnista puistoissa ovat puutteelliset.

Ekosysteemipalveluanalyysi soveltuu puistojen luonnon monimuotoisuuden analysointiin ja kuvaamiseen. Suomen ympäristökeskus (SYKE) on vuosina 2017–2018 laatinut kartan pääkaupunkiseudun pölytyspotentiaalista ja seurantaindikaattorin pölytyskapasiteetista. Euroopan Komission rahoittamassa EnRoute-hankkeessa, jossa kehitettiin ja testattiin MAES (Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services) -indikaattoreita. Ekosysteemipalveluanalyysistä tulee sitä parempi mitä tarkempaa tausta-aineistoa siinä käytetään. Biotooppikartoitus voi tuottaa analyyseihin tärkeän perusaineiston. Eri biotooppien soveltuvuusarvo voidaan määritellä esimerkiksi juuri pölyttäjähöynteisten kannalta sopivalla asteikolla huono-hyvä. Hyviä ovat muun muassa metsien reunat ja kukkaniityt. Biotooppikartoituksen täydentämistä kattavaksi on ehdotettu Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman kohdassa 3.2.

Suomen ympäristökeskus on hyvä yhteistyökumppani puistojen ja työstettyjen kulttuurimaisemien luonnon monimuotoisuuden analysoinnissa. Kaupunkiympäristön toimialan on kuitenkin suunnattava resursseja luonnon monimuotoisuuden seurantaan, vaikka seurantaa tehtäisiin yhteistyönä. Näin saadaan pohjatietoa indikaattoreihin ja hyvien analyysien tekemiseen.

Helsingin ja Vantaan kaupungin yhteisessä kyselytutkimuksessa "Ympäristöasenteet ja kaupunkikehitys Helsingissä ja Vantaalla 2018" on tietoa kaupunginosittain lähiviheralueiden ja laajempien viheralueiden saavutettavuudesta, liikkumisesta ranta-alueilla ja myös viheralueiden laadusta. Kysely toistetaan 5–6 vuoden välein.

Viherverkoston tilan seuraamiseksi ja suunnittelun apuvälineeksi on kehitetty paikkatietopohjaista mittaria kaupungin viher- ja virkistysalueiden saavutettavuudesta. Helsingissä on varsin tiheä alueellinen viherverkosto, joka on hyvin saavutettavissa kävellen. Viheralueiden saavutettavuutta on mitattu 300 metrin etäisyydellä kävelyn ja pyöräilyn reittejä pitkin. Tavoite täyttyy lähes kaikilla Helsingin asuinalueilla, vaikka saavutetun viheralueen määrä vaihtelee kaupunkirakenteen mukaan.

Laaja-alaisten viheralueiden (vihersormien ja sinikämmenen) saavutettavuutta on mitattu kahden kilometrin tavoite-etäisyydellä. Vihersormiin kuuluu monia vetovoimaisia luontokohteita ja Helsingin identiteetille arvokasta kulttuuriperintöä. Kahden kilometrin tavoite-etäisyydellä laajat viheralueet ovat saavutettavissa hyvin kaikkialla muualla kuin aivan koillisessa Helsingissä, josta on kuitenkin pääsy Vantaan viheralueille.

Singapore-indeksin indikaattoreita päivitettiin 10 vuoden käytön jälkeen keväällä 2020. Helsingin kaupunki oli mukana päivitetyssä. Tässä yhteydessä otettiin käyttöön uusia indikaattoreita, joista kaksi kuvaa hyvinvointia ja terveyttä. Indikaattoria numero 12 "Virkistyspalvelut" perustellaan luonnon monimuotoisuuden tarjoamilla korvaamattomilla henkisillä, kulttuurisilla, kasvatuksellisilla ja virkistyspalveluilla, jotka ovat oleellisia sekä fyysisen että psyykkisen terveyden kannalta. Indikaattori saadaan laskemalla puistojen, luontoalueiden ja suojeltujen alueiden pinta-ala 1000 asukasta kohti. Singapore-indeksin toinen uusi indikaattori on numero 13 "Luonnon monimuotoisuus ja terveys – puistojen läheisyys". Sen perusteluissa todetaan, että viheralueet korreloivat positiivisesti asukkaiden henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Tämä indikaattori mittaa asukkaiden matkaa puistoihin. Tätä tietoa pidetään erityisen tärkeänä asukkaiden ikääntymisen vuoksi. Ikäihmiset tarvitsevat puistoja virkistäytymiseen ja fyysiseen harjoitukseen. Helposti saavutettavissa olevina pidetään viheralueita, jotka ovat alle 400 metrin tai 10 minuutin kävelyn päässä. Indikaattori lasketaan alle 400 metrin päässä puistosta tai viheralueesta asuvien osuutena koko asukasmäärästä. Nämä tai vastaavat tiedot ovat esitettävissä Helsingistä.

Kaupunkiympäristön toimialalla voidaan lyhyellä aikavälillä kuvata puistojen ja suunniteltujen viheralueiden luonnon monimuotoisuutta LTJ:n kohteiden avulla.

Seurantoina voidaan nopeasti käynnistää ja tehdä pääosin nykyresursseilla:

- Kaikkien viheralueiden määrän tilastointi ja seuranta
- Niittyjen määrän tilastointi ja seuranta erillään peltoalan seurannasta
 - Dynaamisilla periaatteilla suunniteltujen ja toteutettujen viheraluekohteiden määrän tilastointi ja seuranta
 - Piennarniittyjen määrän tilastointi ja seuranta
- Kaupunkikasvioppaassa erikseen monimuotoisuutta edistävinä kasveina mainittujen lajien tilastointi ja niiden osuuden seuranta istutusten kasvivalikoimassa
 - Puistojen kuolleiden puiden määrän tilastointi ja seuranta
 - Pölyttäjien laskennan jatkaminen ja laajentaminen
- Viher- ja virkistysalueiden saavutettavuus -indikaattori
- Virkistyspalvelut-indikaattori

Pidemmillä tähtäyksellä kehitettäviä ja lisäresursseja vaativia:

- Ympäristöasennekysely viheralueiden saavuttavuudesta ja laadusta

- Aluesuunnitelmien luonnon monimuotoisuuden kannalta hyvien hoitoluokkien määrän tilastointi ja seuranta
 - Kulttuuriympäristöjen linnusto –indikaattori
 - Vieraslajien seuranta
 - Luonnon monimuotoisuus ja terveys –indikaattori
 - Luontopohjaiseen virkistykseen sopivien alueiden seuranta
 - Biotooppiseuranta
 - Uhanalaisten luontotyyppien seuranta
 - Ekosysteemipalveluanalyysi ja ekosysteemitilinpito

Asiasta on saatu kaupunkiympäristölautakunnan ympäristö- ja lupajaoston lausunto. Vastaus on lausunnon mukainen.

Hallintosäännön 30 luvun 14 §:n mukaan kaupunginhallituksen on toimitettava ponnien ehdottajalle kirjallinen selvitys toivomusponnen johdosta tehdyistä toimenpiteistä viimeistään vuoden kuluttua ponnien hyväksymisestä. Selvitys on toimitettava erikseen tiedoksi valtuutetuille.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Timo Lindén, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36550
timo.linden(a)hel.fi

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Ponnien ehdottaja

Otteen liitteet

Esitysteksti

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kaupunkiympäristölautakunnan ympäristö- ja lupajaosto 22.10.2020 § 205

HEL 2020-007847 T 00 00 03

Lausunto

Kaupunkiympäristölautakunnan ympäristö- ja lupajaosto antoi lausunnon

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566

Luonnon monimuotoisuuden mittareista

Kaupunkiympäristölautakunnan ympäristö- ja lupajaosto toteaa, että kaupungin vuosittaisessa ympäristöraportoinnissa ei ole erikseen seurattu puistojen ja suunniteltujen viheralueiden luonnon monimuotoisuutta, vaan koko Helsinkiä on käsitelty yhtenä kokonaisuutena. Ympäristöraportoinnissa esiin nostetuista arvokkaista lajeista ja luontokohteista osa kuitenkin sijoittuu puistoalueille.

Kaupunkiluonnon asiantuntijat arvioivat vuonna 2014 Helsingin 54 erilaisen kaupunkibiotoopin merkitystä eri eliölajeille ja vaatelialle lajeille (Vierikko ym. 2014). Lajirikkaudeltaan arvokkaimpien kaupunkibiotooppien joukkoon Helsingissä arvioitiin kuuluvaksi sekä luonnonvaraisia elinympäristöjä (esim. lehdot ja lammet) että rakennettuja ympäristöjä (esim. kartanopuistot ja linnoitukset). Puistojen ja erilaisten kulttuuriympäristöjen huomioiminen Helsingin luonnon monimuotoisuuden analysoissa on siten perusteltua. Tästä aineistosta olisi myös poimittavissa luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kaupunkibiotoopeja, joiden pinta-alaa ja laatua voitaisiin seurata.

On olemassa jonkin verran tietoja, joiden avulla puistojen ja suunniteltujen viheralueiden luonnon monimuotoisuutta voidaan kuvata ja sen tilaa seurata. Toisaalta viheraluetilastojakaan ei ole ympäristöraportoinnissa esitetty. Niiden ylläpidosta on säädetty maankäyttö- ja rakennusasetuksessa, jonka mukaan kunnan tulee huolehtia kaavoitus- ja rakennustoimen hoidon edellyttämästä alueiden käytön, rakentamisen ja rakennetun ympäristön sekä kulttuuri- ja luonnonympäristön tilan ja kehityksen seurannasta alueellaan (2 §). Lisäksi laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta puolestaan määrää, että kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävänä on ympäristönsuojelun valvomiseksi ja edistämiseksi kunnassa huolehtia mm. ympäristön tilan seurannasta sekä siihen liittyvistä selvityksistä ja tutkimuksista (6 §). Helsingin kaupungin maankäytön tilastoja olisi hyvä kehittää luonnon monimuotoisuutta paremmin kuvaaviksi siten, että esitettäisiin kaupungin todellisia viherpinta-aloja eikä vain kaupungin hallinnassa ja hoidossa olevia. Lisäksi kaupungin hoidossa olevien alueiden tilastossa niittyjen määrä olisi hyvä erottaa peltojen määrästä, koska niityt ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä ja niiden määrää aiotaan lisätä. Niittyjä on myös työstetyillä viheralueilla ja kukkivat niityt ovat rantojen ja vanhojen puiden ohella tärkeimpiä luonnon monimuotoisuuden osatekijöitä.

Viheralueiden strateginen kehityskuva (VISTRA) luo pohjan laaja-alaiselle viher- ja virkistysalueiden suunnittelulle, jossa on otettu huomioon Helsingin identiteettitekijät sekä kulttuuriympäristöt. Yksi sen lähökohdista on VISTRA II -raportissa esitetty arvotihentymäkarta, jossa on tarkasteltu luonto- ja kulttuuriarvojen tihentymiä. Molempia arvoja on

erityisen paljon vihersormien ja sinikämmenen, erityisesti saarten ja niemien alueella. Arvotihentymäkartta laadittiin vuonna 2016 ja päivitetään yleensä yleiskaavan valmistelun yhteydessä. Sen päivittäminen useamminkin on mahdollista, mutta muutokset ovat melko hitaita, eikä karttaa kannata päivittää vuosittain.

Valmisteilla olevassa Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmaluonnoksessa esitetään puiston tai muun viheraluekohteen monimuotoisuuspotentiaalin arviointia hoito- ja kehittämissuunnittelun ja peruskorjaussuunnittelun yhteydessä (toimenpide 5.1.). Tämän arvioinnin kautta alkaa kertyä tietoa puistojen ja muiden viheralueiden luonnonmonimuotoisuuspotentiaalista. Aiheen seuraamiseksi pitäisi kehittää järjestelmällinen menetelmä. Tästä olisi päävastuussa maankäyttö ja kaupunkirakenne -palvelukokonaisuuden kaupunkitila ja maisemasuunnittelu -palvelu. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmaluonnoksessa esitetään myös luontaisen lahoamisprosessin hyödyntämistä puistoissa ja muilla viheralueilla sekä purojen varsilla myös esteettisenä mahdollisuutena (toimenpide 5.5.) ja pölyttäjähönteisten suosimista lisäämällä niiden ravintokasveiksi sopivia puita, pensaita sekä muuta pitkään ja eri aikoihin kukkivaa kasvillisuutta (toimenpide 5.6.). Luonnonrantojen ja luontaisen kasvillisuuden kehittymistä myös rakennetuille ranta-alueille esitetään toimenpiteessä 5.8. ja metsänreunojen puuston ja muun kasvillisuuden kerroksellisuutta toimenpiteessä 4.7. Seurannaksi on tässä vaiheessa kuitenkin esitetty vain dynaamisilla periaatteilla suunniteltujen ja toteutettujen kohteiden ja piennarniittyjen määrän seurantaa. Seurantaa olisi hyvä täydentää puistojen kuolleiden puiden ja pölyttäjähönteisten määrällä.

Dynaamiset istutukset ovat osa biotooppipohjaista kasvisuunnittelua, joka on yleistymässä Helsingin viheralueiden suunnittelussa. Siinä hyödynnetään kasvupaikan olemassa olevaa maaperää, kasvillisuutta ja siemenpankkia ja suunnitellaan kasvillisuus kasvupaikan olosuhteiden mukaan. Ne jäljittelevät luonnon kasvivyhdyskuntia, ovat kerroksellisia, monilajisia ja jatkuvasti muuttuvia. Niissä on eri aikoina kukkivia lajeja ja niiden ulkonäkö vaihtelee vuosittain ympäristöolosuhteiden mukaan. Dynaamisten istutusten määrän seurannan lisäksi, niissä käytettyjen pölyttäjille hyödyllisten kasvilajien määrän ja pölyttäjähönteisten seuranta antaisi hyödyllistä tietoa puistojen monimuotoisuuden kehittämisestä.

Kesäkausilla 2019 ja 2020 Helsingissä laskettiin pölyttäjiä kahdeksalta linjalta, mutta linjojen sijoittelussa ei ole huomioitu dynaamisia istutuksia. Eri tavoin toteutetuissa kukkaistutuksissa voitaisiin tehdä erillisiä pistelaskentoja. Laskenta olisi hyvä tehdä vuosittain. Hönteisten syötirsäseurannalla tehtävät lajistokartoitukset antaisivat tietoa yleisem-

min puistojen luonnon monimuotoisuudesta, samoin lentävien hyönteisten kokonaismäärä pyydyksiin kertyvää biomassaa seuraamalla.

Syksyllä 2020 valmistunut Helsingin kaupunkikasviopas linjaa Helsingin julkisten alueiden kasvisuunnittelun lajivalikoimaa ja valintaperiaatteita. Yksi oppaan tavoitteista on edistää kaupunkiluonnon monimuotoisuutta kasvilajivalintojen kautta. Kaupunkikasvioppaaseen liittyen puistoissa voitaisiin seurata käytettyjen kasvilajien valikoiman laajuutta ja oppaassa erikseen monimuotoisuutta edistävinä kasveina mainittujen lajien osuutta istutusten kasvivalikoimassa.

Kulttuuriympäristöjen linnusto olisi myös hyvä puistojen ja työstettyjen viheralueiden luonnon monimuotoisuuden indikaattori. Linnustosta on tietoa kaupungin Luontotietojärjestelmässä (LTJ) mutta tilanteen muuttumista ei nykyään seurata. Tällaista seurantaa on ehdotettu myös kansainvälisen Singapore indeksin (City Biodiversity index eli kaupunkiluonnon monimuotoisuusindeksi) yhtenä indikaattorina.

Puistojen luonnonmukaisten hoitoluokkien tiedot ovat poimittavissa luonnonhoitosuunnitelmista. Niiden määrä voitaisiin suhteuttaa viheralueiden kokonaismäärään tai kaupungin maapinta-alaan. Samoin voitaisiin tarkastella miten LTJ:n arvokkaita luontokohteita sijoittuu puistoihin ja suunnitelluille viheralueille. Mielenkiintoisia luonnon monimuotoisuuden kannalta olisivat kasvi-, lintu-, liito-orava-, lepako-, sammakoeläin- ja luontotyyppitiedot. Toisaalta myös vieraslajitiedot olisivat tärkeitä mutta niiden inventointi on toistaiseksi ollut satunnaista. Haitallisten vieraslajien lukumäärä tiedetään mutta tiedot sijainnista puistoissa ovat puutteelliset.

Puistojen luonnon monimuotoisuuden analysoimisessa ja kuvaamisessa olisi suurta hyötyä ekosysteemipalveluanalyysistä, joka voidaan tehdä kattavammin monia eri ekosysteemipalveluja kuvaten tai keskittyen vain joihinkin tärkeimmiksi arvioituihin. Suomen ympäristökeskus (SYKE) on vuosina 2017-2018 laatinut kartan pääkaupunkiseudun pölytyspotentiaalista ja seurantaindikaattorin pölytyskapasiteetista. Euroopan Komission rahoittamassa EnRoute-hankkeessa, jossa kehitettiin ja testattiin MAES (Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services) -indikaattoreita. Tämän pölytyspotentiaalikatartan laatimisessa käytetty elinympäristöaineisto perustui mm. satelliittikuvatulkintaan, laserkeilausaineistoon ja asiantuntija-arvioihin. Ekosysteemipalveluanalyysistä tulee sitä parempi, mitä tarkempaa tausta-aineistoa siinä käytetään. Biotooppikartoitus tuottaisi analyyseihin tärkeän perusaineiston. Eri biotooppien soveltuvuusarvo voitaisiin määrittellä esimerkiksi juuri pölyttäjähöynteisten kannalta sopivalla asteikolla huono-hyvä. Hyviä ovat muun muassa metsien reunat ja kukkaniityt. Biotooppikartoituksen täydentämistä kattavaksi on ehdotettu Helsingin luonnon

monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelmaluonnoksen kohdassa 3.2. Ekosysteempalveluanalyyseissä tulisi huomioida myös maaperän laatu.

Suomen ympäristökeskus olisi hyvä yhteistyökumppani puistojen ja työstettyjen kulttuurimaisemien luonnon monimuotoisuuden analysoinnissa. Kaupunkiympäristön toimialan on kuitenkin suunnattava resursseja luonnon monimuotoisuuden seurantaan, vaikka seurantaa tehtäisiin yhteistyönä. Näin saataisiin pohjatietoa indikaattoreihin ja hyvien analyysien tekemiseen.

Suomen ympäristökeskuksessa aloitetaan kunnallisen ekosysteemitilinpidoon pilotti pohjoismaisessa yhteistyöhankkeessa loppuvuodesta 2020. Helsingin kaupunki on yksi pilottikaupungeista. Pilotin tarkempi sisältö ratkaistaan syksyn 2020 aikana. Kunnalliseen ekosysteemitilinpitoon on haussa myös muita rahoituksia. Ekosysteemitilinpidoon on haussa myös muita rahoituksia. Ekosysteemitilinpidoon on haussa myös muita rahoituksia. Ekosysteemitilinpidoon on haussa myös muita rahoituksia. Ekosysteemitilinpidoon on haussa myös muita rahoituksia.

Elämänlaadun mittareista

Helsingin ja Vantaan kaupungin yhteisessä kyselytutkimuksessa "Ympäristöasenteet ja kaupunkikehitys Helsingissä ja Vantaalla 2018" on tietoa kaupunginosittain lähiviheralueiden ja laajempien viheralueiden saavutettavuudesta, liikkumisesta ranta-alueilla ja myös viheralueiden laadusta. Kysely toistetaan 5-6 vuoden välein.

Viherverkoston tilan seuraamiseksi ja suunnittelun apuvälineeksi Kaupunkitila ja verkostot -yksikössä on viime vuosien aikana lähdey kehittäjän paikkatietopohjaista mittaria kaupungin viher- ja virkistysalueiden saavutettavuudesta. Työssä on hyödynnetty sekä kotimaisia että kansainvälisiä suosituksia ja tutkimustietoa. Tulokset ovat myös päivitettävissä.

Helsingissä on varsin tiheä alueellinen viherverkosto, joka on hyvin saavutettavissa kävelen. Viheralueiden saavutettavuutta on mitattu 300 metrin etäisyydellä kävelyn ja pyöräilyn reittejä pitkin, ja tavoite täyttyy tasapuolisesti lähes kaikilla Helsingin asuinalueilla, vaikka saavutetun viheralueen määrä vaihtelee kaupunkirakenteen mukaan.

Laaja-alaisten viheralueiden (vihersormien ja sinikämmenen) saavutettavuutta on mitattu kahden kilometrin tavoite-etäisyydellä. Vihersormiin kuuluu monia vetovoimaisia luontokohteita ja Helsingin identiteetille arvokasta kulttuuriperintöä. Kahden kilometrin tavoite-etäisyydellä laajat viheralueet ovat saavutettavissa hyvin kaikkialla muualla kuin aivan koillisessa Helsingissä, josta on kuitenkin pääsy Vantaan viheralueille.

EnRoute-hankkeessa MAES-indikaattoreina Helsingistä esitettiin ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen liittyen (a) viheralueiden saavutettavuus päiväkodeista, (b) luontopohjaiseen virkistykseen sopivat alueet ja (c) kotien läheisten viheralueiden saavutettavuus. Näiden lisäksi on myös monia muita MAES-indikaattoreita, jotka voitaisiin analysoida paikkatietopohjaisesti Helsingin kaupungin alueelta.

Singapore-indeksin indikaattoreita päivitettiin 10 vuoden käytön jälkeen keväällä 2020. Helsingin kaupunki oli mukana päivitystyössä. Tässä yhteydessä päätettiin ottaa käyttöön uusia indikaattoreita, joista kaksi kuvaa hyvinvointia ja terveyttä. Indikaattoria numero 12 "Virkistyspalvelut" perustellaan luonnon monimuotoisuuden tarjoamalla korvaamattomilla henkisillä, kulttuurisilla, kasvatuksellisilla ja virkistyspalveluilla, jotka ovat oleellisia sekä fyysisen että psyykkisen terveyden kannalta. Indikaattori saadaan laskemalla puistojen, luontoalueiden ja suojeltujen alueiden pinta-ala 1000 asukasta kohti. Singapore-indeksin toinen uusi indikaattori on numero 13 "Luonnon monimuotoisuus ja terveys – puistojen läheisyys". Sen perusteluissa todetaan, että viheralueet korreloivat positiivisesti asukkaiden henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Tämä indikaattori mittaa asukkaiden matkaa puistoihin. Tätä tietoa pidetään erityisen tärkeänä asukkaiden ikääntymisen vuoksi. Ikäihmiset tarvitset puistoja virkistäytymiseen ja fyysiseen harjoitukseen. Helposti saavutettavissa olevina pidetään viheralueita, jotka ovat alle 400 metrin tai 10 minuutin kävelyn päässä. Indikaattori lasketaan alle 400 metrin päässä puistosta tai viheralueesta asuvien osuutena koko asukasmäärästä. Nämä tai vastaavat tiedot ovat esitettävissä Helsingistä.

Yhteenveto

Kaupunkiympäristön toimialalla voidaan lyhyellä aikavälillä kuvata puistojen ja suunniteltujen viheralueiden luonnon monimuotoisuutta LTJ:n kohteiden avulla.

Seurantoina voidaan nopeasti käynnistää ja tehdä pääosin nykyresursseilla:

- Kaikkien viheralueiden määrän tilastointi ja seuranta
- Niittyjen määrän tilastointi ja seuranta erillään peltoalan seurannasta
- Dynaamisilla periaatteilla suunniteltujen ja toteutettujen viheraluekohteiden määrän tilastointi ja seuranta
- Piennarniittyjen määrän tilastointi ja seuranta
- Kaupunkikasvioppaassa erikseen monimuotoisuutta edistävinä kasveina mainittujen lajien tilastointi ja niiden osuuden seuranta istutusten kasvivalikoimassa
- Puistojen kuolleiden puiden määrän tilastointi ja seuranta

- Pölyttäjien laskennan jatkaminen ja laajentaminen
- Viher- ja virkistysalueiden saavutettavuus -indikaattori
- Virkistyspalvelut-indikaattori

Pidemmällä tähtäyksellä kehitettäviä ja lisäresursseja vaativia:

- Ympäristöasennekysely viheralueiden saavuttavuudesta ja laadusta
- Aluesuunnitelmien luonnon monimuotoisuuden kannalta hyvien hoitoluokkien määrän tilastointi ja seuranta
- Kulttuuriympäristöjen linnusto –indikaattori
- Vieraslajien seuranta
- Luonnon monimuotoisuus ja terveys –indikaattori
- Luontopohjaiseen virkistykseen sopivien alueiden seuranta
- Biotooppiseuranta
- Uhanalaisten luontotyyppien seuranta
- Ekosysteempipalveluanalyysi ja ekosysteemitilinpito

Seurantoja toteuttaisivat kaupunkiympäristön toimialan eri palvelut, ja vastuu koordinoinnista olisi ympäristöpalveluilla. Yhteistyökumppaneina voisivat toimia yliopistot, tutkimuslaitokset, järjestöt ja myös asukkaat esimerkiksi kansalaistiedeseurannoissa.

Käsittely

22.10.2020 Ehdotuksen mukaan

Asian aikana kuultavana oli kaupunkiekologi Kaarina Heikkonen. Asiantuntija poistui kuulemisensa jälkeen kokouksesta.

Esittelijä

yksikön päällikkö
Laura Walin

Lisätiedot

Kaarina Heikkonen, kaupunkiekologi, puhelin: 310 31581
kaarina.heikkonen(a)hel.fi